

United Nations
SERBIA

ПРАВОСУДНА
АКАДЕМИЈА

Директна примена стандарда Уједињених нација за заштиту људских права

UNIVERSAL DECLARATION OF
HUMAN RIGHTS

YEARS

#STANDUP4HUMANRIGHTS

Пројекат се спроводи уз подршку УН Програма редовне техничке сарадње (RPTC) који у Републици Србији имплементира Тим за људска права Уједињених нација у Србији

Директна примена стандарда људских права УН у поступцима пред домаћим судовима

Тематски модул: **Дискриминација**

ПОРОДИЧНО НАСИЉЕ И ДИСКРИМИНАЦИЈА

1. РЕЛЕВАНТНИ УН ИЗВОРИ

Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена

(Закон о ратификацији конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, *Службени лист СФРЈ - Међународни уговори* - бр. 11/81)

Не указује изричито на везу између породичног насиља и дискриминације.

Члан 6. само тражи од држава чланица следеће: Државе чланице предузимају све подесне мере, укључујући и законодавне, ради сузбијања свих облика трговине женама, као и искоришћавања проституције жена.

2. ДОМАШАЈ УН СТАНДАРДА

Општи коментар бр. 19 Комитета за елиминацију свих облика дискриминације жена

Јасно се наглашава да је родно засновано насиље облик дискриминације који озбиљно утиче на способност жена да уживају права и слободе на једнакој основи са мушкарцима. Дефиниција дискриминације укључује и родно засновано насиље које подразумева насиље које је уперено против жене само зато што је жена или њих несразмерно више погађа. Оно укључује акте којима се наноси физичка, психичка или сексуална штета или патња, претње таквим радњама, принуда или други облици лишења слободе.

Родно засновано насиље представља дискриминацији и доводи до онемогућавања уживања следећих права:

1. права на живот;
2. слободе од тортуре и других облика злостављања;
3. права на једнаку заштиту у време међународних или унутрашњих оружаних сукоба;
4. право на слободу и безбедност;
5. право на једнаку правну заштиту;
6. право на једнакост у породици;
7. право на највећи стандард физичког и менталног здравља;
8. право на правичне и повољне услове рада.

Посебно се указује на потребу измена традиционалних ставова којима се жене сматрају подређеним мушкарцима и који доводе до широко распрострањене праксе насиља које се оправдава и доприноси ниском нивоу политичког учешћа жена, њиховог нижег образовања, вештина и могућности за запослење. Комитет тражи од држава да предузму превентивне мере, укључујући средства комуникације и образовне програме како би се изменили ставови који се тичу улоге и статуса жена и мушкараца.

Закључна разматрања Комитета за елиминацију свих облика дискриминације жена

Комитет је ову везу јасно нагласио и у својим закључним разматрањима, као и у својој јуриспруденцији (видети *Исатоу Јаллов в. Булгарија*, УН Доц. ЦЕДАВ/Ц/52/Д/32/2011 (28 Аугуст 2012); *В.К. в. Булгарија*, УН Доц. ЦЕДАВ/Ц/49/Д/20/2008 (27 Септембер 2011); *Карен Тауаг Вертидо в. Тхе Пхилиппинес*, УН Доц. ЦЕДАВ/Ц/46/Д/18/2008 (22 Септембер 2010); *Фатма Јилдирим в. Аустрија*, УН Доц. ЦЕДАВ/Ц/39/Д/6/2005 (1 Октобер 2007); *Џахиде Гоекце в. Аустрија*, УН Доц. ЦЕДАВ/Ц/39/Д/5/2005 (6 Аугуст 2007); *А.Т. в. Хунгару*, УН Доц. ЦЕДАВ/Ц/32/Д/2/2003 (26 Јануару 2005)).

3. РЕЛЕВАНТНИ ОСНОВ ПОСТУПАЊА У ДОМАЋЕМ ПРАВУ

Законске одредбе

Закон о забрани дискриминације
(Службени гласник РС, бр. 22/2009)

Члан 20. став 2. - забрањује физичко и друго насиље, експлоатацију, изражавање мржње, омаловажавање, уцењивање и узнемиравање с обзиром на пол.

Закон посебно повезује насиље и дискриминацију тако што прописује да је могуће тражити издавање привремене мере ради отклањања опасности од насиља (**члан 44. став 1**), када је могуће учинити вероватним да је мера потребна да би се спречила опасност од насиља због дискриминаторског поступања (**члан 44. став 2**).

Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом

(Службени гласник РС, бр. 33/2006, 13/2016)

Садржи истоветну одредбу у **члану 45. став 1**. Особа која тражи заштиту од дискриминације може уз тужбу за заштиту од дискриминације због инвалидности, у току судског поступка, као и по окончању судског поступка, све док извршење не буде спроведено, захтевати да суд привременом мером забрани дискриминаторско поступање да би се отклонила опасност од насиља или већа ненадокнадива штета.

Закон о равноправности полова

(Службени гласник РС, бр. 104/2009)

Члан 10. став 1. тачка 5. - дефинише насиље засновано на полу као "понашање којим се угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство, или наноси материјална штета лицу, као и озбиљна претња таквим понашањем, које спречава или ограничава неко лице да ужива права и слободе на принципу равноправности полова.

Члан 29. посебно је посвећен насиљу у породици, те прописује да сви чланови породице имају једнако право на заштиту од насиља у породици.

Дискриминацијом се не сматрају посебне мере и програми који су намењени:

1. жртвама насиља у породици којима се обезбеђује социјална, правна и друга помоћ и накнада, у циљу заштите од насиља у породици и отклањања и ублажавања последица насиља;
2. збрињавању жртава насиља, у циљу спречавања насиља и остваривања њиховог права на живот без насиља (сигурне куће и др.);
3. извршиоцима насиља у породици, у циљу спречавања даљег насиља.

Органи јавне власти су дужни да планирају, организују, спроводе и финансирају мере намењене подизању свести јавности о потреби спречавања насиља у породици.

Закон о спречавању насиља у породици

(Службени гласник РС, бр. 94/2016)

Члан 3. став 3. - дефинише насиље као акт физичког, психичког или економског насиља учиниоца према лицу са којим се учинилац налази у садашњем или ранијем брачно, или ванбрачном или партнерском односу или према лицу са којим је крвни сродник у правој линији, а у побочној линији до другог степена или са којим је сродник по тазбини до другог степена или коме је усвојитељ или усвојеник, храњеник или хранитељ или према другом лицу са којим живи или је живео у заједничком домаћинству.

Стратешки оквир

Стратегија превенција и заштите од дискриминације као један од посебних циљева предвиђа даље развијање успостављеног свеобухватног система заштите од породичног и родно заснованог насиља.

Национална стратегија за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године

(Службени гласник РС, бр. 4/2016)

садржи поглавље које се односи на насиље над женама. Овде се констатује да су у патријархалним друштвима, у којима су различите родне улоге намењене мушкарцима и женама, а улоге и особине мушкараца привилеговане, жене и девојчице чешће и озбиљније погођене различитим облицима родно заснованог насиља. Насиље над женама је препознато као најчешћи облик кршења женских људских права. Препознајући структурну природу насиља над женама као родно заснованог насиља и облика дискриминације жена, у Стратегији се указује да је Република Србија прихватила међународне стандарде родне равноправности, који указују на то да је постизање *де јуре* и *де фацто* равноправности између припадника оба пола кључни елемент у превенцији насиља над женама.

4. ПОСЕБНЕ НАПОМЕНЕ/УКАЗИВАЊЕ НА ДРУГЕ РЕЛЕВАНТНЕ ИЗВОРЕ

Комитет за економска, социјална и културна права (Е/Ц12/СРБ/ЦО/2 од 15. маја 2014. поводом Другог периодичног извештаја Републике Србије о примени Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима) као и **Комитет за људска права** (ЦЦПР/Ц/СРБ/ЦО/2 од 24. марта 2011. поводом Другог периодичног извештаја Републике Србије о примени Међународног пакта о грађанским и политичким правима) указују на

потребу јачања националних механизма за родну равноправност, елиминисање родно засноване дискриминације и отклањања насиља у породици. Оба комитета су позвала Републику Србију да спроведе свеобухватне реформе ради укидања одредби и пракси које подржавају родно засновану дискриминацију.

Комитет за елиминацију свих облика дискриминације жена (ЦЕДАВ/Ц/СРБ/2–3 поводом Другог и Трећег периодичног извештаја о примени Међународне конвенције за елиминацију свих облика дискриминације жена посебно подржава отклањање патријархалних родних стереотипа, превенцију и смањење насиља над женама, као и јачање напора ради успостављања родно осетљивог образовања и предузимање посебних мера за побољшање положаја рањивих група жена.

Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (*Службени гласник РС - Међународни уговори - бр. 12/2013*)

Има за циљ заштиту права жртава насиља, превасходно насиља над женама, прописује правно обавезујуће стандарде спречавања насиља над женама и насиља у породици, са принципима заштите жртава и кажњавања извршиоца.

Конвенција у **члану 3.** наглашава да је насиље над женама кршење људских права и облик дискриминације, те да обухвата сва дела родно заснованог насиља које доводе, или могу да доведу до физичке, сексуалне, психичке, економске повреде, односно патње жена, обухватајући и претње таквим делима, принуду односно арбитрарно лишавање слободе, било у јавности, односно у приватном животу. Члан 8. прописује обавезу државама да издвоје финансијска средства и људске ресурсе за адекватно спровођење интегрисаних политика, мера и програма за спречавање и борбу против свих видова насиља обухваћених Конвенцијом.

Пракса Европског суда за људска права

Европска конвенција о људским правима не садржи изричито одредбу којом се спречава родно засновано насиље. Ипак, Европски суд за људска права у својој пракси признаје везу између насиља и дискриминације. Европски суд је више пута пронашао да пропуст власти да заштите жену од породичног насиља представља повреду права на једнаку заштиту пред законом и такав пропуст не мора уопште да буде намеран (видети, на пример, М.Г. в. Туркеу, ЕСЉП, представка бр. 646/10, пресуда од 22.3.2016).

Халиме Килич в. Туркеу, ЕСЉП, представка бр. 63034/11, пресуда од 28. 6. 2016.

У овом предмету против Турске, Европски суд је разматрао начин на који је пружена заштита жени од породичног насиља. Када је први пут пријавила насиље, жена је седамнаест година била у браку са насилником, с којим је имала седморо деце. Она је тражила да га власти изместе из стана у којем живе због страха за сопствени живот и живот деце. Иако је одређено више мера заштите и забрана приласка за насилника, она је на крају лишена живота.

Европски суд је пронашао да мере заштите у овом случају нису благовремено спроведене, а насилнику није одређен притвор, иако су за то били испуњени услови. Европски суд је закључио да су распрострањена пракса домаћег насиља над женама и пасивност турског правосуђа створили климу која је погодна за насиље (**пар. 115**).

Бјлсан в. Романиа, ЕСЉП, представка бр. 49645/09, пресуда од 23. 5. 2017.

Подноситељка представке се више пута обрађала локалним властима и тражила предузимање одговарајућих мера ради сопствене заштите и заштите њено четворо деце од бившег мужа.

Европски суд је у својој пресуди са забринутошћу констатовао да је у истражном поступку и пред националним судовима заузет став да је подносиатељка представке својим поступцима провоцирала насиље у породици, те да напади у овом случају нису били довољно озбиљни да би се примениле кривичне санкције. Суд је посебно узео у обзир да званични статистички подаци показују да је породично насиље толерисано и да га већина сматра нормалним, због чега постоји и веома мали број пријављених случајева насиља (**пар. 83**).

Штавише, број жртава расте на годишњем нивоу, а углавном су то жене. Европски суд је посебно нагласио да само постојање доброг законског оквира за заштиту не значи много ако се не примењује адекватно у пракси. У овом предмету власти нису у потпуности цениле озбиљност и обим проблема породичног насиља у Румунији, а њихови поступци одразили су се на дискриминаторно поступање према подносиатељки представке као жени (**пар. 85**). Посебно је значајно што је Европски суд закључио да се насиље које је претрпела подносиатељка представке може сматрати родно заснованим насиљем, што представља облик дискриминације жена (**пар. 88**).

Талпис в. Италија, ЕКЉП, представка бр. 41237/14, пресуда од 2. 3. 2017.

Румунска држављанка која живи у Италији тражила је заштиту за себе и децу од мужа алкохоличара и насилника. Током последњег напада, муж је насилно ушао у стан у којем је живела са децом и задао јој неколико убода кухињским ножем, а том приликом је усмртио сина који је покушао да их раздвоји. Муж је због убиства сина и покушаја убиства супруге осуђен на казну доживотног затвора. Подносиатељка представке је навела да је италијанске власти нису заштитиле од насиља у породици, услед чега је преминуо њен син.

Европски суд је, анализирајући чињенице случаја, утврдио да су италијанске власти пропустиле да предузму хитне мере у вези са пријавом подносиатељке представке, због чега су је лишиле сваког ефекта, створивши тиме атмосферу некажњивости која је погодовала предузимању мужевљевих нових насилничких аката (**пар. 141**). Тако је, као и у претходном случају, пасивност италијанских власти у суштини значила одобравање насиља, због чега је подносиатељка представке била жртва дискриминације зато што је жена (**пар. 144**).

И овде је Суд указао на бројне изворе и статистичке податке који илуструју размере проблема насиља у породици и дискриминације жена у Италији. Ти подаци показују да насиље у породици првенствено погађа жене, те да је упркос спроведеним реформама велики број жена изгубило живот од садашњих или бивших партнера (фемцид).